

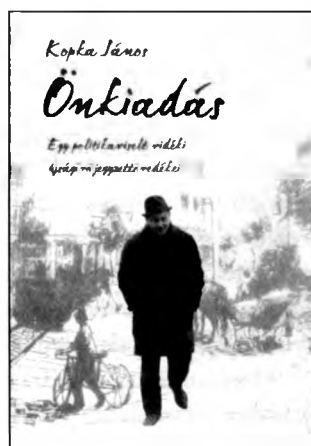
Önkiadás

Egy politikaviselt vidéki újságíró jegyzettörédékei

Az unokák óhaja elől igen nehéz a nagyapának kitérni. Ezt érezte, hordozta magában Kopka János nyugalmazott főszerkesztő, újságíró is, amikor a születésnap ajándékként kapott szép naplóhoz fűzött szavak arra biztatták: „írd tele életed fontosabb fordulóival!” Gondolhatnánk: mi sem könnyebb ez egy olyan személynek, kinek az írás nem csupán kenyérkereső forrás volt, hanem életének értelme, hivatás, elhivatottság. Sok-sok nekirugaszkodás ellenére is lassan teltek az oldalak. Ő, aki oly magabiztossággal igazodott el a társadalom dolgaiban, rájött, mily nehéz az idő, a múltó életévek tükrébe nézni, önmagunkat faggatni, megvallatni, unokái óhajának megfelelni. Aztán maga is elfogadta a kihívást: „az évtizedekbe sűrített tapasztalatot bűn lenne magunkkal vinni az elmúlásba. Nélküle nagy ismerethézaggal szembesülne a holnap embere.” A kedves felkérésre vállalt feladat, a vívódás éveit során újraélesztette benne az írás ördögét, amely belső indítatásként már új tartalmat nyert: „tudni akarom, ki vagyok, honnan eredtem, hogyan lettem azzá, amilyen vagyok”. Feltárultak a levéltárak rejtekei, felkereste ősei szülőhelyét, föllapozta a megsárgult, porlepte kollekciókat, kordokumentumokat... és megszületett a várva várt kötet.

Címe – *Önkiadás* – kettős tartalmat jelöl: egyfelől az önmagáról való keddőzetlen kitárulkozás szándékát, másfelől bármiféle kiadói elvárások/előírások megkerülését. Írás közben meg-megakadt a toll: az az ember, aki az évtizedek során oly magabiztossággal, hittel és önbizalommal szólt a világról, történelmi precizitással rajzolta meg az események hátterét, mozgatórugóit, most kérdések özönével találta szemben magát: mi és miért történt úgy az életében, ahogy történt?

Hiszen a történelem forгатaga előtte is felvillantotta a választás lehetőségét! Ő is fölthette magának a kérdést: melyik az az út, mely célra jut? Előbb talán ösztönösen, aztán mind tudatosabban rajzolta maga elé az egyedül lehetségest: „nekem Nyíregyháza minden! (...) itt születtem, itt nevelkedtem, itt dolgoztam”. Mindezek mögött ott volt a családi otthon melege, ott volt tanítóinak/tanárainak útra bocsátó szava, ott volt a kora gyermekkorban csírázó igyekezet: megtudni, értelmezni „miért történik mindaz, amiről hallok és olvasok”?

Az évtizedek fölött ott vannak azok a felhők is, amelyek törleszthetetlen mulasztásként halványítják a nap fényét: „ha volt, ha nem volt lehetőségem, nem köszöntem meg – vagy nem eléggé – szüleim, nagyszüleim, s az életemet jó irányba fordító közeli hozzátartozóim jóságát”; azon 1953–1956 között született írások terhe, amelyek máig visszakísértik.

Az összegzéshez azonban az is hozzátartozik, hogy – saját szavai szerint – „hibáztam máskor és másban is, de visszatekintve azt vallom: tudatosan senkit meg nem bántottam, senki vagyonát nem kívántam, nem vettem el, kárát nem okoztam.” Ez adott számára komoly erkölcsi tartást a hosszú évtizedek során. A megélt idő, a sok-sok tapasztalat, az indíttatásában és életrvitelében alapvetően közösségi ember szomorúan szűri le azt a következtetést, hogy az individualizáció mind jobban eluralkodó árama a mai társadalomban mennyire eltávolítja az embereket egymástól. „Miért? Miért? Miért?”

Kötetével, kimondva vagy kimondatlanul, azt szeretné, hogy a kisebb s tágabb közösségünk megőrizze és táplálja mindazt, ami családjunk, munkahelyünk, társadalmunk életető, megtartó erejét táplálja. Írás közben meg-megakad a toll: „Nem azon tűnődöm, mit írjak meg életemről, inkább azon, mit hagyjak ki. Meg persze azon, kell-e ez az iromány az olvasónak, elhiszik-e mindazt akár saját unokáim, dédunokáim – egy teljesen más világban. Mit remélhetek? Szeretnék még élni, amíg megkapaszkodnak az életben a ma ifjai, megtapasztalni az igazi békét, a szabadságot, az emberséget. A másik ember tiszteletét, az ellenségeskedés eltűnését a közéletből és otthonainkból.”

Honnan fakad az írásra serkentő erő? Kopka János ezt keresve kutatja, fedezi fel a maga számára – és nekünk is – azokat a családi kötődéseket, amelyek az évszázadok homályából bontakoznak ki. Azt a sokszínű világot, amelyet a Duna-medencében megtelepedett népek évszázadok óta tartó szüntelen keveredésben alakítottak, formáltak, olvasztottak testvéri közösségbe. Az övét a tót/tirpák ükapa, a lengyel szépanya, a morvaországi nagymama, a rác/szerb eredetre visszatekintő édesanya... És a sok kis csermely e tájon egybetorkollott: „Őseim – kiket közlelől ismerhettem – másoktól származtak, de eszükbe sem jutott nem magyarnak vallani magukat.” Ám életrvitelükben, szokásaikban, jellemükben magukban hordozták mindazt, amit eleiktől örökölték. „A nemzetiségi élet így lesz az a televény föld, amelyen összhangzatos munkára kelhet a társadalom minden csoportja. E nélkül gyökértelen lesz minden törekvés, gyökértelenek leszünk magunk is.” Nyíregyháza népének lelkületében kitörölhetetlen az a hagyomány, amit a tirpákok jelentettek/jelentenek számukra: a munkaszeretet, a templomépítő mély hit, a család bölcső-melegét megtartó egybefonódás, melyet átörökítettek utódaiknak, az utánuk jövő nemzedékeknek.

Előre sietett? Előre siettünk? Térjünk vissza a legbensőbb körbe! A Nyírszőlőn és Nyíregyháza peremén élt nagyszülői házba, a Bujtosi láposra, a Hunyadi utca 54-be, a Kemecei úti házba, mely a gyermek világlátását, világszemléletét megalapozta: sok munkával, belső békével, amit beárnyékolt édesanyja betegsége, korai halála, az édesapa háborús távolléte, melyet ellensúlyozni igyekezett a nagyszülők szeretete, az áldott nagynéni gondoskodása. A második kör: a katolikus elemi iskola, a „mezítlásos egyetem”-nek titulált polgári, a KEFE néven emlegetett kereskedelmi is-

kola. A kiváló tanítók és tanárok hatása, biztatása egymásra épülve egyengette/kínálta számára a kiemelkedés, a kitörés lehetőségét. Nem a bizonyítványokban értékelt jegyek révén! Sokkal inkább azzal, hogy „soha nem a lexikális tudást, a magolást tartották az iskola feladatának, hanem a lényegét, a dolgok megértését, az összefüggések keresését”.

Az iskolai évek országos és világeseményei, élményei tágitották a kört a nagyszülők megélte „boldog békeidők”; az első háború „mire a levelek lehullnak” emlékké szelődült borzalmi mellé lassan-lassan odatársultak a kisdíák megélte esztendőik, az országok/népek sorsát tragikus irányba terelő előzmények és következmények: az igazságtalan társadalmi megosztottság, a háború okozta szenvedések, az ezeket megsemmisítő holokauszt, egy demokratikusnak ígérkező, majd diktatúrába torkolló politikai berendezkedés... Korabeli emlékeit azonban felülírják, átértelmezik a történész képzettségű felnőtt, élettapasztalattal telített/dúsított értékelései, az „ahogy én láttam”, „az én olvasatomban” rögzült, nem egyszer vitára ingerlő megítélései. Ez már korkép, az egymásra épülő évtizedekről, rendszerekről, eseményekről kiszűrte, diagnosztizált kórkép, történelmi tabló, a súlyos veszteségeket, borzalmakat őrző egyéni emlékezet, melyben az idősíkok, a múlt és a jelen történései, a moziban látott filmkockák módjára pörög tovább, egymásba fonódva, egymást felülírva vezetnek a jelenbe. A diákra zúduló élményeket az évtizedek tapasztalatával bíró idős ember értelmezi, helyezi el az életfolyamat határköveit, a megtett út kálváriás stációit követve, azok sorában, melyekben az egyéni és közösségi sors, a szubjektum és a társadalom létértelmezése vezet az emlékező, az író tollát.

Az olvasó felfokozott érdeklődéssel lapozza azt a fejezetet – *Szerkesztőségi élet* –, amely Kopka János újságírói és szerkesztői évtizedeit hivatott visszaidézni, értékelni, mérlegre tenni. Hisz életének, évtizedeinek ez adott igazi tartalmat. Tudjuk, az előbbi fejezetekben fölillantotta, hogy már kisiskolásként – vajon mily belső sugallatra hallgatva? – ösztönösen elkötelezte magát egy életre: „...amikor megkérdezte Ella tanító néni második elemiben: ki, mi szeretne lenni? – én a tudatlan ember módjára azonnal rávágtam: újságíró. Rám kérdezett: miért? – én nem tudtam.” A sors különös kegyelme által – kitérőkkel ugyan – végül mégis eljutott az áhított hivatás varázskörébe, végig járva a hivatásgyakorlás skáláját... a gyakornoki évektől a főszerkesztői szobáig.

Milyen is volt az indulás? Arról álmodozott, hogy „egyszer majd Ady Endre és Móricz Zsigmond nyomdokain járom Szatmárt, meg Szabolcsot, felfedezem korom igazságát, miközben tollamat egy ifjú misszionárius küldetéstudatával sercegettem a kicsiny formátumú, ötvenháromban mindössze hétezer példányszámú, négy oldalas újság papírára”. Társadalmi/politikai háttérként ott lebegett a „Nagy Tanító” halálát követően feltámadt remény: „hazánk fölött is kiderült az ég”. Az álmok helyett azonban a hétköznapiak, a politikum elvárásai diktálták a témát: begyűjtés, munkaverseny, a köztestermesztésű bab..., írásából a dogma szellemőrei gyomlálták ki az „oda nem illő” gondolatokat, sorokat, igazították azokat a hatalom elvárásai szerinti rendbe. „Mikor már azt hittem, hogy napról-napra jobbra fordul a világ (1953–54-ben), az álom csupán vágy maradt.” Új reményt ébresztett 1956. Érthető, hogy az arra való visszaemlékezés tartalmában, ará-

nyaiban is helyet kívánt a kötetben. A forradalom leverését követő, a következményeket felvillantó *Társaim, barátaim sorsa* című rövid felsorolás jelzi mily széles rendet vágott a hatalom retorziója, bosszúja. Hitét az sem rendítette meg, amikor 1957-ben újra kioktatták: „az igazságot nem úgy kell írni, ahogy látjuk, hanem ahogy a proletárdiktatúra kívánja!” Nem tört meg akkor sem, amikor egy időre eltanácsolták a laptól, amint lehetősége adódott, készségesen tért vissza. Minden külső körülmény ellenére hitt „az emberarcú szocializmusban”. A harminchat évi újságírói munkára visszatekintve összegzi magában annak hozadékát: „Nem voltak könnyű évek. Ezzel együtt igyekeztem nyugodt (tót) természetemnél fogva (vagy annak köszönhetően) lelkiismeretesen, neveltetésem, s tapasztalataim alapján, a lehetőségek szerinti belső korlátok szerint élni.” Nem rajta múlt, hogy „sokáig kielégítetlen maradt a vágyam: közhírré adni olyasmit, ami túlmutat a redakciós »favágás« lehetőségein.” Ennek ellenére is megállapítható, hogy az évek folyamán a Dózsa György úti szerkesztőség s a többi – a korárammal együtt, annak ellenében – valódi szellemi műhely lett, maga köré gyűjtötte, munkatársai sorába fogadta a megye írói készségekkal megáldott, kiváló személyiségeit, köztük Váci Mihályt, Sipkay Barnát, Galambos Lajost, Mester Attilát, Lázár Ervint... , sok más kiváló felkészültségű szakembert. Együtt virágoztatták fel a lapot, juttatták azt a megyei újságok élvonalába.

Évek múltán is fájdalommal gondolt vissza arra, hogy 1989 után nem sikerült a lapot *önálló politikai műhely*ként tovább működtetni, amely „nyíltan vállalja a haladást szolgáló baloldali értékek hordozójának szerepét”; megtartva, részvénytársaságként működtetve maradjon a helybeliek kezében. Miként, hogyan? „Az olvasó iránti végtelen alázattal, a sok éven át magunk elé állított mércével, a lehetőség szerinti tisztességes munkával. A környezetével naponta szembenéző újságírónak csak ez lehet az ars poétikája.”

Az idő kereke pörgött tovább. „Így jött el a nyugdíjas kor, vele az, ami számomra kellemes elfoglaltság”. A futballista, amikor obsitot kap, szegre akasztja cipőjét. A vérbeli újságíró sosem teszi le kezéből a tollat. Kopka János sem tette.

Élettapasztalata, a felhalmozott tudás, ismeretanyag készítette arra, hogy gondolatait immár minden kötöttség nélkül papírra vesse, hogy általa írott/szerkesztett, közreadott könyvek sorában segítse kora olvasóinak tájékozódását, tárja fel azokat a humán, szellemi és tárgyi értékeket, amelyek a szülőföldre kötődést erősítik, tudatosítják az olvasóban. Ezt kívánta szolgálni Márkus Mihály: *A bokortanyák népe* című munkájának reprint kiadásával (1993), a *Zsidó emlékek a Felső-Tisza vidékén* (1994), a *Középkori templomok Szabolcs–Szatmár–Bereg megyében* (2000), a *Tisztelet az ősöknek* (2003), a *Keleti Panteon* (2006), a *Nyíregyháza templomai, kápolnái, imaházai* (2008)... , s több más kötet megírásával/szerkesztésével.

Ezzel egy időben figyelő szemmel követte az élet eseményeit, rövid glosszákbán, tömör jegyzetekben reagált rájuk, bennük az idők során fölhalmozott tapasztalat és az idős ember bölcsessége, az újságírói erények kamatoztatásával, olvasmányos stílusban bontja ki gondolatait. Ezekből válogatott s közölt e kötetben *Gondolatok* címen egy csokorra valót, segítve bennünket abban, hogy olvasásukkor egy-egy képzeletbeli ceruzavonással egészíthetjük ki Kopka Jánosnak a memoárból kiszüremelő szellemi arculatát. Az írások tematikája, a vé-

leményalkotás, az olyan elvont, és mégis oly gyakorlati kérdésnek tűnő fölvetések – „ha semmim sincs, akkor mi a szabadság?”, „vajon ki itt az igazi magyar?”, „mi is kell ma a boldogsághoz?”, „mit jelent kereszténynek lenni?”, „hová is tartozunk”... – jelzik, hogy a napi problémafölvetéseken túl általános, mondhatjuk, egyetemes, az élet értelmét és célját kutató kérdéseken is eltűnődik. Maga is tudja, hogy az emlékezés, a véleménymondás szubjektív és szelektív. „Tudom, objektív nem lehetek, legfeljebb törekedhetem rá.”

Tanulságos sorai nem öncélúak. Az „ahogy én láttam, megéltem” alapállásra építve születtek meg a jó szándékból fakadó sorok: „Ha bármilyen kevéssel, de hozzá szeretnék járulni egy nagyon bonyolult korszak megértéséhez. Nyolc és fél évtized viharaival a hátam mögött – tudatában lévén természetesen tévedéseimnek is.”

Az író személyiségrajzát egészítik ki a *Portrék*. Az emberi értékeket, a közösségért végzett munkát, a szülőföld iránti elkötelezettséget és az ahhoz való hűséget, ragaszkodást, a társadalmi haladásszolgáltatáraszegődött személyiségek jellemrajzát idéző sorok a tisztelet és megbecsülés hangja ihleti és iratja vele. Sorsukba merítkezve, velük azonosulva körvonalazódik az ő pozitív életérzése, optimista életszemlélete is, ami személyességén túl, kihatott a lap irányvonalára is.

A kötet képanyaga nem csupán illusztráció, nem csupán vizuális adalék. Jelzésértékű abban a viszonyrendszerben, amelyben életútja, szakmai kötődése formálódott, alakult.

A könyvben vissza-visszatérő gondolat: mi az *írás értelme*? Lev Tolsztojt idézi, „misperint szomorúan éli meg, hogy bár írt számos regényt, amelyeket olvasott szerte a nagyvilág, az emberek mégsem lettek boldogabbak általuk”. Tudjuk, pesszimista megítélésére rácafoltt az idő, műveit ma is olvassák. Kopka János véleménye ennél pozitívabb töről fakadt. Bár sokszor érezte maga is, hogy az én „nem ezt a lovat akartam”, a tapasztalás ambivalens érzést keltett benne. Egyfelől hitte: „amit csinálok, bármilyen picinyke lépésekkel is, előreviszi a mi szűköcske világunkat”, másfelől „egyre többször adtam igazat Tolsztoj grófnak”. Változó idők, változó széljárások. Fogadjuk el, amiként ő viszonyul az életúthoz, az életét betöltő, az életművet jelentő íráshoz. „Tévedtem, nem is keveset, de hiszem, jóvátéhetetlent soha. (...)

Nem bántam-e meg, hogy úgy alakult az életem, ahogy? – kérdezték unokáim. Mit válaszolhat erre a szegény fuvaros gyermeke, hogy megértsék mindazt, ami a nyolcvanöt esztendő első öt évét követően történt – azóta emlékszem a háborúra és a békére.

Van, amit bánok, de a legtöbb velem történetet természetesnek tartom. Ez volt az én történetem – másokéval-sokakkal együtt. Az események közötti rosszat se sajnálom, hiszen nincs olyan rossz, amit jó nem követ, különben is, abból lehet igazán tanulni.”

A kötet megírásában, az unokái által fölvetett óhajon túlmenően, kódolva van egy másik üzenet is: „ha bármilyen kevéssel, hozzá szeretnék járulni egy nagyon bonyolult korszak jobb megértéséhez”.

Olvasásakor hittük, megtapasztaltuk, mindkét célját elérte!

KOPKA JÁNOS: Önkiadás. Egy politikaviselt vidéki újságíró jegyzettöredékei. Nyíregyháza, 2019, Szerző, 237 p.

MÁRIÁS JÓZSEF

Szerzőink:

- BARANYAI NORBERT – irodalomtörténész, Debrecen
CZINE MIHÁLY (1929-1996) – irodalomtörténész
 CSÉVE ANNA – irodalomtörténész, Budapest
HABARICS BÉLA – fotóművész, Fehérgyarmat
JÁNOSI ZOLTÁN – irodalomtörténész, egyetemi tanár, főszerkesztő, Budapest
 KARÁDI ZSOLT – főiskolai tanár, Nyíregyháza
 KISS KÁLMÁN – főiskolai tanár, Nyíregyháza
KÖSZEGHY PÉTER – irodalomtörténész, Budapest
MARIÁS JÓZSEF – ny. újságíró, Nyíregyháza
MARIK SÁNDOR – újságíró, Budapest
 MERCUS ISTVÁN – irodalomtörténész, Nyíregyháza
MINYA KÁROLY – nyelvész, mb. rektorhelyettes, Nyíregyháza
 NAGY GÁBOR – költő, irodalomtörténész, szerkesztő, Budapest
NAGY LEVENTE – filozófus, egyetemi docens, Debrecen
 PETHŐ JÓZSEF – nyelvész, főiskolai tanár, Miskolc
RATKÓ JÓZSEF (1936-1989) – költő, drámaíró, műfordító
 SZILÁGYI ZSÓFIA – irodalomtörténész, egyetemi tanár, Budapest
VÉGH BALÁZS BÉLA – irodalomtörténész, szerkesztő, Szatmárnémeti

500 Ft

ISSN 1216-092X

19004

9771216092004